

TOLLAS TIBOR VÁLOGATOTT KÖLTEMÉNYEI

Hazatérő versek Lakitelekről

Ritka igazságtétele a sorsnak, hogy Lakiteleken jelent meg Tollas Tibor Hazafelé című, 40 év válogatott verseit tartalmazó kötete.

Aggódtak 1985 őszén a nagyközségi művelődési ház önértékelő kulturális szertartásaival rokonszenvezők. Eltűri-e a nyolcvanas évek közepére meglangyosodott diktatúra a forradalom földidézését? Addigra sok tabu eltűnt, de ötvenhattól úgy féltek, mint béka a dértől. Talán még az akkor ellenforradalomnak hamisított népfölkelésre utaló grafikai kiállítás is elviselték volna, ha nem szerepelnek Tollas Tibor versek illusztrációi Gyöngyösi Gyöngyi, Tábori Róbert és Gulyás Géza verszenetek tárlatán.

A jobb holnapot remélők féltették a rendezőket, Gyöngyösi Györgyöt, a kulturális intézmény igazgatóját és Lezsák Sándort: nem vállalnak-e túlságosan nagy kockázatot a megnyitó időzítésével? Október 23-a évfordulóján Kádárék hisztérikusan igyekeztek feledtetni a történeteket, a történelmet. Nyílt kihívásnak tekintették a bármiféle egyezkedést elutasító, Rákosi börtöneiből még hitvallóbb hazafisággal kikerülő, Münchenben élő Tollas Tibor jelképes hazahívását, hazatérését. „Rú-

gott a hatalom” a Lezsák Sándor szép szavai szerint „hódító este” után. A párt második vagy harmadik embere személyesen követelt a megyei helytartóktól úgymond rendcsinálást. A helsinki egyezmény aláírása után börtönös, pofonos megtorlásról szó sem lehetett. Az érintettek azonban szívesebben elviselték volna a testi gyötrelmet, mint kiűzetésüket, az általuk, a magyarságtudat őrhelyévé hitelesített kulturális intézményből. A Lakitelek semlegesítéséről rendelkezők megtagadták volna a központi kívánság teljesítését, ha sejtik, hogy két év múltán a falu szélén felállítják a sátrat? Vagy szigorúbb tilalmakat követeltek volna? Legrosszabb álmaikban sem tartottak a Nemzetőr alapító főszerkesztőjének közeli hazatérésétől. Maga a költő sem remélte, hogy 1991 májusában Rozsnyói Zoltán, a lakiteleki Antológia Nyomda felelős vezetője kézbe veheti Tollas Tibor csaknem 300 oldalas versekötetét.

Jóleső csalódottsággal olvastam a hetvenéves költő verseit. Féltettem a tragédia tragédiájától: úgy belegörnyed

a bilincsekbe, mint amilyenről rabtársát féltette: „Építénél, de nincs kinek, / szeretnél, de kihűlt a szíved. Nincsen hited, nincs örömed, / az élet lett: a börtömed.” (Tíz év után). Lehetőségesnek tartottam, hogy a hazája és személyes sorsa miatt okkal ékeseredett ember minden a börtönablakok rácsaiban keresztül itél meg. Hiába dugták azonban sötétzárkába, hiába bádogoztatták be még a parányi cellaablakot is. Egy pók lárványa is képes feloldani a magánzárka rettenetét. „Hónapok óta az első lény, te / kívül néhány szőc vált-hatok.” Ennyi elég számára, hogy „szívéből napra nőjön a szépség”. (Pók a cellában).

Mindig is tudta: aki bilincseket rak, az bilincseket kap, aki tipor, azt tiporni fogják. Ha más nem, önmön lelkismerete. A „legdurább rabtartó” útját bennünket irgalmatlanul. / Hangja elnyomta a sikolyt, a jajt, / egy beteg társunk csendben belehalt... / Hogy embert ölt, ki ártatlan lehet, / föltört benne a lelkiismeret. / Többé nem ütött, most ő lett a rab, / mindnyájunk közt a legszánalmasabb.” (Önmélt).

A Hazafelé tízezrek sorsának pontos krónikája.

Heltai Nándor